

Vi har ingen matjord å miste

Her følger Natur og Ungdoms innspill til proposisjon 127 S (2014–2015) - Jordbruksoppgjøret 2015 - endringer i statsbudsjettet 2015 m.m. (nasjonal jordvernstrategi).

Oppsummering av våre innspill

Natur og Ungdom er glad regjeringa har levert en jordvernstrategi. Det det er høyst nødvendig med grep for å sikre bevaring av matjord. Imidlertid er ambisjonsnivået som legges i proposisjonen altfor lavt.

Å ta vare på matjord er miljøvennlig, solidarisk og framtidsretta. Natur og Ungdom krever derfor en nullvisjon i jordvernstrategien. All nedbygging må bli forbudt gjennom en ny jordvernlov. Arealer må styres fra nasjonalt plan gjennom regionplaner. Bare sånn kan vi unngå å miste en uerstattelig ressurs. Vi har ingen matjord å miste.

Om regjeringas forslag:

Regjeringa foreslår et mål der det maksimum omdisponeres 6000 dekar matjord i året. 6000 dekar vil innebære at fra strategien trer i kraft i 2016, fram til 2020, vil 30 kvadratkilometer matjord være bygd ned. Dette tilsvarer å bygge ned et område på størrelse med tettstedet Arendal. Innen 2030 vil vi ha bygd ned 90 kvadratkilometer, et område på størrelse med tettstedet Bergen.

Ifølge SSB ble 5710 dekar matjord omdisponert i 2014. Regjeringas forslag vil altså innebære at man skal bygge ned *mer* matjord framover enn man gjorde i fjor.

Det er mange gode grunner til å ta vare på matjord

- **Jordvern er solidaritet:** Matjord er en knapp ressurs. Bare tre prosent av landarealet i Norge er dyrka mark. I tillegg tar det tusen år å bygge opp én centimeter med matjord. Ødelegging av matjord er dermed irreversibelt. Ifølge FN går matjord tilsvarende 30 fotballbaner tapt hvert eneste minutt, og i Norge er arealer som hvert år kunne produsert 1,2 milliarder brød blitt bygd ned siden andre verdenskrig. I en verden med stadig flere munnar å mette, og hvor klimaendringene truer verdens matsikkerhet, er en jordvernstrategi som legger opp til å bygge ned mer uerstattelig matjord bakvendt og usolidarisk.
- **Jordvern er forutsetninga for mat på lokale ressurser:** Å produsere mat i Norge på lokale ressurser er klimavennlig. Kort vei fra jord til bord gir lave klimagassutslipp fra transport. I tillegg er det mer miljøvennlig å basere dyrehold på lokale ressurser enn langreist kraftfôr, der både transport og produksjon er klima- og miljøfiendtlig. Et eksempel er soyaen Norge importerer fra Brasil til bruk i husdyrfôr.

- **Jordvern sikrer et viktig karbonlager:** Jordsmonn er et viktig lager for CO₂. 20 % av alle menneskeskapte utslipp lagres i jord hvert år. Nedbygging av jorda slipper CO₂ ut. Å verne om matjord hindrer karbon i å slippe ut i atmosfæren og bidra til oppvarming.
- **Jordvern er klimatilpasning:** Jord er viktig som flomdemper. På et eneste mål kan 2300 tonn vann være lagret. Derfor er jordvern et viktig tiltak for tilpasning til et varmere, villere og våtere klima, med mer nedbør og mer ekstremvær.
- **Jordvern er naturvern:** God matjord er rike økosystemer fulle av levende organismer. I bare en håndfull toppjord lever flere organismer enn det er mennesker på jorda. Et kulturlandskap som følge av variert jordbruk har dessuten skapt et rikt artsmangfold. I dag fører imidlertid nedbygging av jord, intensivering av drift, opphør av bruk og gjengroing til at artsmangfoldet i kulturlandskapet er truet. Å verne matjorda er derfor å verne viktige naturverdier.

Natur og Ungdom krever derfor:

Natur og Ungdom krever en nullvisjon i jordvernstrategien

Regjeringas forslag vil føre til økt nedbygging og er på ingen måte ambisiøst. Natur og Ungdom krever et mål om null omdisponering i jordvernstrategien. Det betyr at fra det øyeblikk strategien trer i kraft skal ikke et eneste dekar bygges ned. Målet vil kreve endringer i prosjekter som allerede er vedtatt, men ennå ikke gjennomført, som vegprosjekter i gjeldende Nasjonal Transportplan.

Natur og Ungdom krever en ny jordvernlov

En viktig nasjonal ressurs må styres fra nasjonalt hold. Det må utarbeides en ny jordvernlov etter samme modell som forurensningsloven, der utbygging av matjord har totalforbud. I dag åpner lovverket for at for mye matjord kan omdisponeres gjennom Plan- og bygningsloven. Jordlova slår fast at matjord skal brukes til matproduksjon, men også her omdisponeres det ettersom «*departementet i særlege høve kan gi dispensasjon dersom det etter ei samla vurdering av tilhøva finn at jordbruksinteressene bør vika*». Det er ikke godt nok. Å ivareta matsikkerhet og bevare biologisk mangfold er nasjonale ansvar. Derfor må vernet av matjord bli like sterkt som det vernet staten har mot forurensning. Der jordvernstrategien må fornyes etter noen tiår, er en lov langsiktig – akkurat som ressursen den forvalter.

Natur og Ungdom krever en helhetlig arealpolitikk

Å ta vare på matjorda er god arealpolitikk, og god arealpolitikk gir oss muligheten til å ta vare på matjorda. Helhetlig arealpolitikk må innebære et større perspektiv, både i tid og rom: gjennom regionale areal- og transportplaner vil man kunne utnytte arealene på tvers av kommunegrensene og definere langsiktige retningslinjer. Samtidig får fylkeskommunen en større innflytelse over arealpolitikken, som er en viktig faktor for å lykkes med fylkeskommunale ansvar som kollektivtrafikk og regional utvikling. Terskelen for å fremme

og opprettholde innsigelser må være lav, og brukes for å verne om våre felles interesser. Kommunene skal beholde sitt arealansvar, men vi skal heller ikke tolerere uansvarlige kommuner.

I hvilke tilfeller kan man akseptere nedbygging som aller siste utvei?

Utbygging må søkes til statlig hold. For å få dispensasjon fra totalforbudet må det være av nasjonalt viktige hensyn, tilfeller der gårdbrukeren har behov for å legge om bruken av mindre arealer på gården, eller for å sikre klimavennlig samferdsel. Eksempler er å bygge jernbane som erstatter veg- og flytrafikk. Så langt det er mulig skal ikke traseer der matjord bygges ned velges, og dette kan bare gjøres dersom det er en del av en helhetlig plan, med avbøtende tiltak. Selv ved nasjonale behov må miljøet settes først.

Ta norsk matproduksjon på alvor

Avslutningsvis vil Natur og Ungdom også påpeke at et viktig virkemiddel for å ta vare på matjorda vår er å gi matprodusentene rettmessig verdi for maten de produserer og landskapet de vedlikeholder. Hvis bonden kan tjene mer på å selge jorda enn å være bonde, er det et tegn på alvorlig svikt i hva vi ser på som viktig i samfunnet.

At bønder slutter, at jorda går ut av drift og blir liggende brakk, at beiter gror igjen - dette er like alvorlige problem for den miljøvennlige matproduksjonen som at nye motorveier legger beslag på matjord i pressområder. Jordvernstrategien kan ikke endre lønnsomheten i jordbruket, men Stortinget må likevel endre dagens jordbrukspolitikk slik at man tar på alvor hvor viktig miljøvennlig jordbruk på våre egne jordressurser er. Natur og Ungdom krever derfor en nullvisjon i jordvernstrategien: all nedbygging av matjord må bli forbudt.